

Моніторинг порушення прав журналістів у Дніпропетровській області у жовтні - грудні 2007 року

За результатами аналізу ситуації зі свободою слова у районах Дніпропетровської області, здійсненого Дніпровським центром соціальних досліджень, можна зробити висновок, що ані представники місцевої влади, ані представники місцевих комунальних підприємств не готові конструктивно реагувати на критику з боку мас-медіа і сприймають несприятелі публікації як особисті образи.

Аналіз ситуації зі свободою слова у районах Дніпропетровської області демонструє, що ані представники місцевої влади, ані представники місцевих комунальних підприємств не готові конструктивно реагувати на критику з боку мас-медіа і сприймають несприятелі публікації як особисті образи.

Жовтень 2007 року

м. Верхньодніпровськ

У фейлетоні "Електрошокер" у Верхньодніпровській районній газеті "Придніпровський комунар" розкривався ряд недоліків у роботі підприємства "Верхньодніпровська райелектромережа": надмірне захоплення відключенням старих - пенсіонерів за борги в кілька гривень, порушення в обліку, в результаті яких відключаються сумнівні абоненти, а також те, що самі керівники РЕМу мають борги за електроенергію. Були й інші публікації, де жителі району критично оцінювали діяльність енергетиків.

У відповідь на критику керівництво Верхньодніпровської райелектромережі вирішило відключити будинок редакції від електропостачання. Без усяких на те підстав. Заборгованості по оплаті за електроенергію редакція не несе. Ні втручання засновників газети - районної ради й райдержадміністрації, ні прокурорське приписання, у якому прокурор району С.С. Федорищев зажадав припинити беззаконня, не принесли результатів.

м. Дніпродзержинськ

Оператори кабельної мережі, міські підприємства "КТБ-центр" й "КТБ-плюс", з якими була укладена угода про транслявання передач ТРК "ГИС", без попереджень і будь-яких пояснень відключили муніципальну телекомпанію від кабельної мережі.

Постійна депутатська комісія Дніпродзержинської міської ради з питань зв'язків з політичними партіями, громадськими організаціями, засобами масової інформації й розвитку місцевого самоврядування висловила стурбованість станом справ з відключенням ТРК "ГИС" від кабельної мережі й звернулася з відповідними заявами в прокуратуру міста, міського керування УМВД, СБУ в Дніпродзержинську.

23 жовтня в Господарському суді Дніпропетровська буде розглянутий позов КП "Дніпродзержинська міська інформаційна служба" до міських операторів кабельної мережі про несанкціоноване відключення трансляції Дніпродзержинської телерадіокомпанії "ГИС" (міська інформаційна служба), що керівництво ТРК вважає порушенням прав міської громади. Про це повідомив директор КП "Міська інформаційна служба", до складу якої входить ТРК "ГИС", Галина Куропятникова.

Довідка: Комунальне підприємство "Міська інформаційна служба" (ГИС) створено рішенням Дніпродзержинського виконкому міської ради в 1998 році. 22 січня 2007 року КП "ГИС" одержало ліцензію на право роботи телерадіокомпанії "ГИС" у складі комунального підприємства. Транслявання передач ТРК "ГИС" почала 22 червня 2007 року. Рішення про організацію кабельної мережі в місті було прийнято виконкомом Дніпродзержинської міської ради (№410 від 17 вересня 2002 року), у якому зазначено, що умовами функціонування кабельної мережі є постійна робота міських студій телебачення.

м. Дніпропетровськ

Наприкінці виборчої кампанії 2007 року Головне управління Антимонопольного комітету України вирішило провести перевірку діяльності газети «Лица». Зокрема редакція газети «Лица» у двотижневий термін мала передати до АМК копії деяких документів, а також листи до редакції, «при цьому можете додати іншу додаткову інформацію, яка... сприятиме більш повному з'ясуванню обставин».

Початок другого півріччя 2007 р. визначався проведенням виборчої кампанії до парламенту. У цей період говорити про порушення професійних прав журналістів було б не дуже коректно. Вже традиційно кожен вибори на Дніпропетровщині пов'язані з активним втручанням суб'єктів виборчого процесу у діяльність медіа. Не приховують своїх політичних симпатій і самі журналісти, які під час передвиборчих кампаній тимчасово забувають про свої суспільні обов'язки і, чи то з внутрішнього переконання, чи то з матеріальної зацікавленості, стають речниками своїх політичних кумирів. Тому 2007 рік не став винятком – політичні пристрасті вирували як на шпальтах газет, так і екранах телевізорів. Поширеним явищем у місцевій журналістиці стала поява та експлуатація замовних матеріалів, так званої «джинси», об'єми яких значно виросли у порівнянні з минулими роками пост-помаранчевої епохи.

м. Кривий Ріг

У криворізькій міській організації Союзу журналістів України вибухнув скандал. За тиждень до дня виборів у криворізьких друкованих періодичних виданнях («Червоний гірник», «Пульс регіону», «Домашня газета», «Криворізький меридіан», «Вікна тижня») місцевий штаб Партії Регіонів надрукував текст, в якому, зокрема, говорилося про те, що: «... на підтримку Партії регіонів на цих виборах виступили робочі колективи Кривбасу, тисячі простих людей, політичні й громадські організації Кривого Рогу, у числі яких...» І далі, як у часи сумнозвісного одобрямса, йде перелік 13-ти, головним чином, маловідомих суб'єктів, серед яких виявилася й міська організація журналістів.

Тим часом, не було ані зборів журналістської організації, ані навіть засідання її бюро, де на порядку денному стояло би питання про підтримку політичної сили. "А хіба для цього потрібно збори?" - зачудувалася під час бесіди з нашим кореспондентом голова міської організації, журналіст-пенсіонер Людмила Тимиргалєєва. Тому не дивно, що в міському виборчому штабі Партії регіонів не змогли показати якого-небудь свідчення письмової підтримки ні у вигляді протоколу зборів, ні у вигляді рішення бюро організації, ні чого-небудь ще. Як сказав керівник штабу Віктор Артюх, «просто була конкретна розмова з конкретними людьми».

Листопад 2007 року

13 жовтня 2007 року в м. Дніпропетровську стався вибух побутового газу в житловому будинку №127 по вул. Мандриківській. Працівники ЗМІ, які висвітлювали хід

рятувальних робіт, неодноразово вказували на перешкоджання з боку влади виконувати свої професійні обов'язки.

07 листопада 2007 року, у середу, о 14.00 годині у Дніпропетровській обласній організації Національної спілки журналістів України відбувся «круглий стіл» на тему: «Перешкоджання діяльності журналіста: непорозуміння чи злочин?». На його засіданні журналісти й експерти дійшли до висновку, що правоохоронні органи Дніпропетровська порушують права журналістів, а також ігнорують випадки порушення прав журналістів третіми особами.

Факти порушення прав журналістів набули системного характеру, вважає головний редактор «Газети по-днепровски» Борис Брагінський. Він стверджує, що міліція, порушуючи Закон України «Про інформацію», не пропускала журналістів до зруйнованого вибухом газу будинку на вулиці Мандриківській. Унаслідок цього в першу добу громадськість інформувала про інцидент лише прес-служба Міністерства надзвичайних справ. На запитання про причини такої поведінки міліціонери відповідали, що мають відповідний наказ керівництва.

З тим же зштовхнулися журналісти в штабі, а потім - у місцях дислокації потерпілих. У результаті інформація, що попадала в пресу й розліталася по всій країні, запізнювалася, була неповною, почасти спотворювалася.

Коментуючи ситуацію, начальник відділу зв'язків з громадськістю Дніпропетровського УМВС Олексій Щербатов заявив наступне: «Ті, що стояли у зчепленні, не могли пропустити журналістів. Адже вони відповідають за їхнє життя і здоров'я. А посилення на начальство можна пояснити. Не готові всі міліціонери з вами розмовляти. Переляк у них».

Ще одним фактом порушення прав журналістів, озвученим Брагінським, став інцидент із кореспондентом газети «Комсомольская правда» Миколою Тимошенком, якого під час виконання службових обов'язків охорона не пропустила до готелю. Журналіста вигнали з будівлі, відібрали в нього фотоапарат, диктофон та мобільний телефон. Кореспондент викликав міліцію, але правоохоронці погрожували порушити кримінальну справу проти нього самого.

Юридичний коментар

Чи має право міліція або інші органи влади обмежувати пересування журналіста під час надзвичайного стану, стихійного лиха, катастрофи?

Законодавство України так само, як і міжнародне, дає чітку відповідь: журналіст, по пред'явленню редакційного посвідчення або іншого документа, що засвідчує його приналежність до засобу масової інформації, може перебувати в місцях збройних конфліктів, здійснення терористичних актів, при ліквідації небезпечних злочинних угруповань, у місцях надзвичайних подій, у районі стихійного лиха, катастрофи, у місцях аварій, масових порушень порядку, на мітингах і демонстраціях, на територіях, де оголошений надзвичайний стан.

Хто буде нести відповідальність, якщо з журналістом що-небудь трапиться під час виконання їм професійних обов'язків у гарячій крапці?

Закон «Про державну підтримку засобів масової інформації й соціальний захист журналістів» у статті 15 установлює, що відшкодування, обов'язкові виплати й пільги

відповідно до законодавства про охорону праці й соціальний захист громадян у випадку відрядження журналістів для виконання професійних завдань у місця надзвичайних подій гарантує редакція (юридична особа) засобу масової інформації. А у випадку неможливості забезпечення встановлених на такі випадки гарантій засоби масової інформації не мають права відрядити працівників у місця надзвичайних подій без їхньої згоди. Якщо ж журналіст не працює в якому-небудь одному ЗМІ, він самостійно повинен подбати про своє забезпечення у випадку нещасного випадку. До журналістів прирівнюються кіно- і телеоператори, режисери й інші працівники засобів масової інформації, якщо вони по необхідності входять до складу відряджених творчих груп.

Право на інформацію є основним (фундаментальним) правом кожної особи (фізичної, юридичної, групи осіб) одержувати інформацію, використати й поширювати її.

«Право на інформацію поширюється на будь-яку інформацію, яку розташовує державний орган. Держава повинна докладати зусиль для того, щоб надавати інформацію вчасно й гарантувати точність і повноту інформації, що надається, але також у випадку, коли такої точності й повноти інформації не вистачає, держава зобов'язана надавати громадськості інформацію, наявну в його розпорядженні» (з Рекомендації Ради Європи 2002(2) «Про доступ до офіційних документів»).

Журналісти наділені особливими правами для збору інформації, оскільки саме через засоби масової інформації всі громадяни України, юридичні особи й державні органи мають право на оперативне одержання привселюдно розповсюджуваної інформації про діяльність державних органів й організацій, об'єднань громадян й їхніх посадових осіб, а також інших відомостей, необхідних для реалізації ними своїх прав, волю і законних інтересів, здійснення завдань і функцій (стаття 34 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні»).

Службова діяльність журналіста не може бути основою для його арешту, затримки, а також вилучення зібраних, оброблених, підготовлених їм матеріалів і технічних засобів, якими він користується у своїй роботі. Це гарантії статті 17 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації й соціальний захист журналістів».

Більше того, відповідальність за здійснення злочину проти журналіста у зв'язку з виконанням їм професійних обов'язків або перешкоджання його службової діяльності прирівнюється до відповідальності за здійснення таких же дій проти працівника правоохоронного органа.

Грудень 2007 року

м. Дніпропетровськ

Безпрецедентною подією стало подання Дніпропетровським міським управлінням міліції двох судових позовів до газети «Лица». Предметом судового розгляду стали дві в цілому політкоректні статті «Иван Купала в погонах» (<http://www.the-persons.com.ua/news/glavred/2951/>), автор – головний редактор газети «Лица» Гарагуц Е.А.) та «О квартирном вопросе с криминальным душком» (<http://www.the-persons.com.ua/news/zakonnik/2949/>), автор – керівник громадської приймальні партії «Народна самооборона» в Дніпропетровській області Василь Сухов), надруковані у цій газеті.

У резолютивній частині міліція просила захистити свою честь та гідність, а також стягнути з відповідача моральне відшкодування у розмірі 15 тис. грн. Як тільки справа потрапила до судової компетенції, прес-служба Дніпропетровського міського управління внутрішніх справ розіслала в регіональні ЗМІ інформацію, щодо цих двох позовів. Суддя, яка веде справу, розцінила розсилання подібних повідомлень як спробу тиску на суддю за допомогою преси й ТБ і взяла самовідвід.

Юридичний коментар

Стаття 49 Закону України «Про інформацію» обмежує права органів державної влади позиватися до ЗМІ у частині відшкодування моральної шкоди, залишаючи тільки право вимагати спростування. Ця норма ч. 2 ст. 49 Закону України «Про інформацію» набрала чинності лише у квітні 2003 року. До цього часу органи влади були одними з основних позивачів до журналістів та засобів масової інформації, часто вимагаючи сотні тисяч або навіть мільйони гривень. Те, що на міліцію безумовно розповсюджується цей припис, прямо вибігає з положення ст. 1 Закону України «Про міліцію», адже «міліція в Україні – державний озброєний орган виконавчої влади...».

Однак, Закон України «Про інформацію» чітко розрізняє сам орган влади та посадових осіб, які працюють у цьому органі. Обмеження застосовується лише стосовно органу, тоді як «це не позбавляє посадову особу органу державної влади... права на захист честі, гідності та ділової репутації у суді».

Разом з тим, для того, щоб посадова особа мала можливість подати такий позов, інформація має стосуватися безпосередньо цієї особи. Тобто, голова Дніпропетровського міського управління не має перспектив судитися, коли поширена інформація стосувалася діяльності Ленінського райвідділу міліції (про який йшла мова у статті «О квартирном вопросе с криминальным душком»), а не його особисто.

А в матеріалі «Иван Купала в погонах», в якому йдеться про те, що співробітники міліції занадто довго їхали на виклик, взагалі, на наш погляд, немає жодного слова або словосполучення, які б можна було трактувати як «неправдиві».